

TARRAGONA I LES CORTS CATALANES (1283-1422)

En portar a terme el buidat de les convocatòries fetes a les ciutats i viles de Catalunya per a poder concórrer a les reunions de les Corts, segons les actes publicades per l'Academia de la Historia de Madrid ¹, tot i que no creiem que l'edició fos exhaustiva, la van suposar prou indicativa com per a poder reflectir en un mapa aquelles poblacions que varen tenir seient en aquest organisme de l'administració catalana en els segles XIV i XV ².

Les dades que ens van permetre l'elaboració d'aquest mapa foren suficients per a tenir els elements de judici per tal de poder pensar que a darreries del segle XIV s'havien produït substancials modificacions en aquesta representació. El fenomen el varen creure conseqüència lògica de la crisi catalana de les acaballes d'aquest segle XIV i que va tenir les seves repercussions més destacades en els regnats de Joan el Caçador i Martí l'Humà, amb una complexa problemàtica de vendes i rescats de les jurisdiccions reials i senyoriales, que a la llarga va afeblir el poder de la monarquia en esgotar el seu patrimoni i obligar-la a donar nous privilegis que varen abocar el país a una àmplia feudelit-zació senyorial, en el qual procés van intervenir tant la noblesa feudal com l'alta burgesia ciutadana, com a cos institucional mitjançant els organismes del govern municipal, com fou el cas de les baronies de la ciutat de Barcelona. Aspectes molt concrets d'aquesta problemàtica han estat estudiats per M.ª Teresa Ferrer ³, com és el rescat

1. *Cortes de los Antiguos Reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña. Cortes de Cataluña*. Madrid, 1896-1922, 27 vols.

2. *Atlas de Catalunya. Geogràfic. Econòmic. Històric*. Barcelona, 1974, pàg. 50, mapa 19.

3. FERRER I MALLOL, Maria Teresa, *El patrimoni reial i la recuperació dels senyories jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV*. «Anuario de Estudios Medievales» (Barcelona), 7 (1970-1971), 351-491, 2 mapes plegables.

del Camp, sense fer cap al·lusió a la ciutat de Tarragona, la qual en aquest moment va quedar sotmesa a una total jurisdicció episcopal.

Entre les poblacions absents a les convocatòries a les sessions de Corts del segle xv van trobar-hi la ciutat de Tarragona⁴. Ens havia sorprès descobrir la seva citació en el segle xiv, puix que l'havien considerat sempre com a una ciutat sota el domini senyorial de l'arquebisbe⁵. Aquesta requisitòria i la seva possible assistència a les reunions de Corts, en aquell moment no comprovada, ens va frapar i vam intentar explicar-nos-ho per la complexa cruïlla existent entre les jurisdiccions del sobirà i de l'arquebisbe, i fins i tot amb la burgesia ciutadana, en aquest moment conqueridora arreu de Catalunya d'una personalitat jurídica i d'independència política-social-econòmica.

Aquesta qüestió de les jurisdiccions tenia la seva fita d'arrencada a la mateixa restauració de l'església tarragonina i a la repoblació de la ciutat i camp de Tarragona realitzada en el moment més àlgid del procés de feudalització a tota l'Europa Occidental. Aquest desenvolupament i els problemes que va comportar han estat, creiem, perfectament resumits, segons els coneixements que en tenim, d'una manera paral·lela i independent, tant per J. M. Font i Rius com per J. M. Recasens, fins a finir el conflicte amb els hereus del cavaller Robert Bordet a l'any 1173 amb la concòrdia «Ad Perennem»⁶. Però, per a poder comprendre amb certa possibilitat d'èxit la compleixitat d'aquesta cruïlla de jurisdiccions hem de considerar com a dada bàsica la concòrdia «Ad Notitiam» (1151), per la que l'arquebisbe Bernat Tort va infeudar al comte Ramon Berenguer IV la ciutat de Tarragona, convertint-se el comte barceloní a la vegada en sobirà i vassall de l'arquebisbe⁷. Ara bé, no serà, com hem dit, fins l'any 1173 que finida la juris-

4. *Atlas de Catalunya*, pàg. 50, mapa 19. Una errada no va permetre que quedés reflectida l'absència de les convocatòries de la ciutat de Tarragona a les corts en el segle xv, el signe convencional assenyala que aquesta població fou convocada en els segles xiv i xv.

5. RECASENS, Josep M., *La ciutat de Tarragona*. Barcelona, 1975. Vol. II, pàgina 316. «Potser el símbol extern més significatiu que quedà de la senyoria suprema de la Mitra sobre la ciutat, fou la negativa a donar-li entrada a les corts. Tarragona fou admesa l'any 1375 a les corts de Lleida, però, reconegut que era sotmesa a un règim baronial, fou exclosa de totes les convocatòries posteriors de les corts tradicionals». Desconeixem les raons d'aquestes afirmacions. Tarragona fou convocada a les corts de Lleida (*Cortes de Cataluña*, vol. III, pàg. 274), però no hem sabut trobar a les actes publicades ni la llista dels assistents ni altra notícia que ens permeti de poder confirmar l'afirmació de Recasens (*Cortes de Cataluña*, vol. III, pàgs. 265 a 373).

6. FONT RIUS, José, *Cartas de población y franquicia de Cataluña. I. Textos*. Barcelona, 1969. Vol. II, pàgs. 722 a 728. RECASENS, Josep M., o. c., pàgs. 47 a 69.

7. FONT RIUS, José M.^a, o. c., pàgs. 725 i 726. RECASENS, Josep M.^a, o. c., pàg. 147.

dicció de la família Aguiló va estructurar-se l'administració d'aquesta ciutat i territori, que amb les modificacions pròpies de quasi sis centúries, va perllongar-se fins el Decret de Nova Planta ⁸.

El senyoriu dels arquebisbes va quedar palès pels successius juraments d'homenatge oferts pels comtes-reis catalans a l'inici del seu regnat. Desconeixem si Alfons el Cast i el seu fill Pere el Catòlic van fer homenatge feudal a l'arquebisbe de Tarragona ⁹. Jaume el Conqueridor a l'any 1224 el va fer a la persona de l'arquebisbe Aspàreg de Barca ¹⁰, així mateix ho van fer el rei Pere el Gran (1279) i el seu fill Alfons el Liberal (1286) ¹¹ en presència de Bernat d'Olivella (1272-1287) i també Jaume II a l'inici del seu regnat (1291) a la persona del nou arquebisbe Rodrigo Tello, el qual principiava així mateix el seu pontificat ¹². Dos dels fills de Jaume II van intervenir en el següent jurament, Alfons el Benigne ho va fer a la persona del seu germà Joan, patriarca d'Alexandria i arquebisbe de Tarragona (1328) ¹³. L'últim dels comtes-reis que va jurar fidelitat a l'arquebisbe fou Pere el Cerimoniós a l'any 1336 i ho va fer a la persona de Arnau Cescomes ¹⁴. El seu fill Joan el Caçador, com després veurem, va intentar la compra de la jurisdicció senyorial de l'arquebisbe, però la guerra de Sardenya no ho va permetre, és més, el va obligar a vendre tots els seus drets a l'arquebisbe i va finir amb aquest acte la complicada vinculació de vassallatge entre els arquebisbes i els comtes-reis. Podem creure que aquesta complexa cruïlla de poders i jurisdiccions pot explicar la presència o absència tarragonina a les Corts Catalanes ¹⁵.

L'estudi de les Corts en el regnat de Jaume I, ens ha permès de concloure que tota l'explicació que fa el mateix rei Conqueridor en el *Llibre dels Feyts* de les Corts de Barcelona (1228) ¹⁶, podia ésser una realitat però el seu testimoniatge a les actes de Corts i a la documentació és tot un altre. Les Corts Catalanes al llarg d'aquest regnat van tenir una doble actuació: consell reial i organisme per a l'administració de la Pau i Treva, sobretot a la menor edat de Jaume I, en aquest pe-

8. RECASENS, Josep M.^a, o. c., pàg. 148.

9. Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (=AHAT), *Llibre de la Corretja*, no hi figura copiat cap document, el qual faci referència al jurament de fidelitat d'aquests dos reis.

10. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 34.

11. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 53 i 56.

12. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 62.

13. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 79.

14. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 85.

15. RECASENS, Josep M.^a, o. c., pàgs. 148 i 149.

16. *Les Quatre Grans Cròniques*. Pròlegs i notes de Ferran Soldevila. Barcelona, 1971. Pàgs. 28 i 32.

riode es van reunir amb una certa freqüència, però a partir de l'any 1230 les seves reunions van espaiar-se. No hem trobat que haguessin assolit una personalitat jurídica i representació com a organisme de l'administració ni del govern, al menys segons el coneixement que n'hem aconseguit mitjançant l'estudi de la documentació coneguda i fins ara publicada ¹⁷. Les actes de Corts editades corresponents al regnat de Jaume I són en realitat, la majoria de les vegades, un articulat dels acords de Pau i Treva i hi manquen la llista de les diferents persones de cadascun dels estaments convocats i la nòmina dels seus assistents ¹⁸. Aquest fet no ens ha permès de poder constatar la presència tarragonina a les sessions celebrades al llarg del regnat del Conqueridor. La burgesia hi va assistir, si bé no podem escatir el nombre ni els noms de les ciutats i viles que hi eren presents. La formulació d'aquesta assistència és molt àmplia: hi varen concórrer els burgesos, els ciutadans i els homes de les viles ¹⁹.

S'ha considerat com a bàsica i essencial per la nostra història la celebració de les Corts de l'any 1283 ²⁰. Aquestes per primera vegada van incidir en la tasca de govern dels comtes-reis a les terres catalanes ²¹. Les Corts van ésser un organisme a l'administració, tot i que la major part d'aquesta tasca no es va complir, des d'aquest any 1283 no es pot silenciar la presència de les Corts a l'activitat del govern de les terres catalanes. Aquestes van anar-se obrint pas en el segle XIV i en el XV van aconseguir ésser un dels organismes més importants de Catalunya. Les Corts de l'any 1283 creiem que és podrien considerar com l'autèntica «Carta Magna» del nostre país. La ciutat de Tarragona va figurar-hi entre les poblacions assistents i la seva presència va quedar constatada per la firma de l'acta de corts de tres ciutadans tarragonins ²².

17. CABESTANY FORT, Joan-F., *Les Corts Catalanes en el regnat de Jaume el Conqueridor*. — «X Congrés d'Història de la Corona d'Aragó» (Saragossa, 1976) (En curs de publicació).

18. *Cortes de Cataluña*, vol. I-1. Corts de Lleida (1214), pàgs. 91 a 95; Corts de Vilafranca del Penedès (1218), pàgs. 95-102; Corts de Tortosa (1225), pàgs. 102-110; Corts de Barcelona (1228), pàgs. 113-122; Corts de Tarragona (1235), pàgs. 127-133; Corts de Girona (1244), pàgs. 133-137 i Corts de Barcelona (1251), pàgs. 137-139.

19. *Cortes de Cataluña*, vol. I-1, pàg. 91 diu «Nobilibus, baronibus, militibus, civibus, burgensibus castrorum et villarum habitatoribus et aliis pluribus totius Calthalonie». A les altres corts la formulació dels assistents és quasi igual.

20. SOLDEVILA, Ferran, *Història de Catalunya*. Barcelona, 1962. Vol. I, pàgs. 363 a 366.

21. *Cortes de Cataluña*, vol. I-1, pàgs. 140-153.

22. *Cortes de Cataluña*, vol. I-1, pàg. 141, diu «Poncius Ginner, Johannes de Plicamanibus, Berengarius de Ulcina, civis Tarraconensis».

Aquests foren: Pons Giner, Joan de Plegamans i Berenguer Solcina²³. Tretze poblacions van assistir i firmar l'acta de cloenda de la reunió i ho van fer, hem de suposar, amb un cert ordre d'importància demogràfica i de preponderància administrativa i econòmica, a més, es van diferenciar entre les que eren ciutats o viles²⁴. Aquesta llista d'assistents va tenir una llarga continuïtat hem pogut comprovar que la majoria de convocatòries a les Corts Catalanes semblen fetes sobre aquesta llista.

Qui eren aquests tres ciutadans tarragonins? Quina personalitat administrativa tenien? Eren o no els jurats de la ciutat? La primera menció que se'ns ha conservat, fins avui, de l'existència i personalitat d'aquests tres jurats és en un document de l'any 1288²⁵, en aquest hi figuren com a jurats i capdavanters de la ciutat: Bernat Betet, Guillem de Torres i Arnau Pujol²⁶. La coincidència que a les dues ocasions fossin tres el nombre dels assistents o dels jurats ens podria fer creure que els tres concorrents a les Corts de Barcelona de 1283 podrien ésser també a la vegada els jurats, però res no ens permet de poder concretar aquesta possibilitat; a més tenim els nostres fundats dubtes, puix que els quatre ciutadans barcelonins, els quals firmen també l'acta de Corts, cap d'ells no era conseller en aquella anyada i fins i tot no ho havien estat ni ho serien en els anys successius²⁷. Podem concloure que segurament foren només tres destacats ciutadans que van tenir la sort històrica d'assistir a aquestes trascendentals corts celebrades a Barcelona i deixar constància del seu nom com a firmants d'aquesta acta.

La presència de la burgesia a la ciutat de Tarragona a darreries del segle XIII, no creiem que l'hàgim de considerar com a quelcom extraordinari; aquesta va tenir el seu origen a les llibertats atorgades per la *carta libertatis* concedida a l'any 1149, que a la vegada fou l'arrel i inici de la repoblació a Tarragona²⁸. Quasi mitja centúria més tard (juliol 1194) el rei Alfons el Cast, mort l'arquebisbe Berenguer de Vilademuls i en un moment de seu vacant, conjuntament amb el Pabor-

23. Joan de Plegamans figura entre els ciutadans que van prestar homenatge feudal a l'arquebisbe Bernat d'Olivella, així mateix hi figura un Joan Solcina, potser parent o familiar de Berenguer de Solcina (AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 51).

24. *Cortes de Catalunya*, vol. I-1, pàg. 141. Aquestes foren les ciutats de Barcelona, Lleida, Girona, Tortosa, Tarragona i Vic, i les viles de Cervera, Montblanc, Tàrrrega, Vilafranca del Penedès, Manresa, Berga i Besalú.

25. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 57. Citat per Josep M.ª RECASENS, o. c., pàgs. 176 i 177.

26. Arnau Pujol figura entre els ciutadans que van fer homenatge a l'arquebisbe Bernat d'Olivella (AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 51).

27. *Cortes de Catalunya*, vol. I-1, pàg. 141 i *Rúbriques de Bruniquer*. Barcelona 1912. Vol. I, pàgs. 27 i ss.

28. FONT RIUS, José M.ª, o. c., vol. II, pàgs. 724 i 725.

de de la Catedral, varen atorgar una nova carta de privilegi, la qual afavoria també la burgesia ciutadana tarragonina ²⁹. En el regnat de Pere el Catòlic van continuar les donacions i confirmacions dels privilegis i franquícies de la ciutat de Tarragona ³⁰, sota el govern de l'arquebisbe Ramon de Rocabertí i en un moment que els burgesos catalans assolien nous privilegis i el seu reconeixement en el text dels acords de Pau i Treva ³¹.

Si l'any 1283 tres ciutadans tarragonins van assistir a les Corts Catalanes i tenim documentada l'existència de tres jurats a l'any 1288, ens podem preguntar: En quin moment va organitzar-se el govern municipal? I qui el va reglamentar? Quina intervenció havia tingut la monarquia? I quina havia estat l'actuació de l'arquebisbe? La majoria d'aquestes preguntes resten per a contestar per manca de documentació ³².

Jaume I fou el gran ordenador de les institucions del govern local arreu de Catalunya, tot i que la seva activitat no podia ésser possible, com a vassall que era Tarragona, si que la seva protecció a la burgesia de les ciutats i viles de la nostra terra podia i va incidir a pressionar la voluntat dels arquebisbes tarragonins ³³. Segons J. M. Recasens, fou precisament en aquest període, en el transcurs del govern dels arquebisbes Benet de Rocabertí (1252-1268) i Bernat d'Olivella (1272-1287) on es va aconseguir l'autonomia municipal, considerant-los els màxims impulsors de la constitució dels organismes de l'administració local ³⁴.

El canonge Blanch aporta a la seva obra ³⁵ la notícia que arran de la violenta topada produïda entre l'arquebisbe Benet de Rocabertí i el Capítol de la Catedral (1255), l'arquebisbe va excloure de l'administració ciutadana la representació eclesiàstica, la qual estava delegada als canonges i aquella va quedar exclusivament regida pels laics o millor

29. FONT RIUS, José M.^a, o. c., vol. I, pàgs. 274 i 275, doc. 199, i vol. II, pàgs. 726 i 727.

30. FONT RIUS, José M.^a, o. c., vol. II, pàg. 727.

31. *Cortes de Cataluña*, vol. I-1, pàg. 84, capítol n.º 18. «Exadarios et bordarios, pelliparios et sutores, textores et omnes ministrales sub hac pace et securitate ponimus et constituimus».

32. La manca d'un llibre de privilegis municipals o un estudi de l'evolució del mateix no ens permet poder concloure sobre aquest tema. En un pròxim treball farem un estudi del municipi tarragoní a l'any 1358, segons les actes municipals conservades en l'arxiu Històric Provincial. Arxiu Municipal de Tarragona. Liber Consulatam, vol. I (1358-1360).

33. SOLDEVILA, Ferran, *Història de Catalunya*, vol. I, pàgs. 329 i ss.

34. RECASENS, Josep M.^a, o. c., pàg. 176.

35. BLANCH, Josep, *Arxiepiscopologi de la Santa Església metropolitana i primada de Tarragona*. Transcripció i prologació de Joaquim Icart. Tarragona, 1951. Vol. I, pàg. 160.

dit pels ciutadans. Ara bé, creiem que la problemàtica entorn de la persona de Benet de Rocabertí i la seva topada amb els canonges tarraconins l'hem de cercar en un temps més reulat, a la tasca de reformador de l'arquebisbe Pere d'Albalat³⁶. Benet de Rocabertí, antic camarleng de Tarragona, s'havia enemistat amb el seu antecessor, l'arquebisbe Albalat, i amb els canonges, fou la personal intervenció del sant pare Innocenci IV, que va permetre que Benet de Rocabertí fos elegit arquebisbe de Tarragona. Aquest home batallador estava enemistat a més dels seus canonges, amb els dominics i va acollir sota la seva protecció els sempre polèmics franciscans; també va tenir l'animositat del rei Jaume el Conqueridor, fou segurament conseqüència d'aquesta que va buscar l'ajuda de la burgesia o va haver d'acceptar les seves exigències, les llargues estades de l'arquebisbe Benet de Rocabertí a la Cúria de Roma per a aconseguir defensar-se dels seus enemics van afavorir els avantatges dels ciutadans³⁷.

A aquest arquebisbe va succeir-lo després de quatre anys el seu enemic Bernat d'Olivella, bisbe de Tortosa³⁸. Què havia passat mentres tant? Les dades són molt significatives dintre de la problemàtica del regnat del rei Conqueridor³⁹. Aquest període de manca de l'autoritat episcopal segurament va ésser aprofitat i no seria la primera vegada pel rei i per la burgesia, tant l'un com l'altra tenien la mateixa finalitat, augmentar els seus privilegis i disminuir l'autoritat senyorial de l'arquebisbe, a més en aquesta aferrissada lluita entorn de la successió de Benet de Rocabertí ens podem preguntar: Quin paper hi van tenir el rei Jaume o l'infant Pere, més tard Pere el Gran? De moment ens manca la contestació.

El canonge Blanch defineix el nou arquebisbe, Bernat d'Olivella, com a persona zelosa de la seva potestat i prestigi⁴⁰ i les seves desavinences amb la burgesia i el poble de Tarragona no podien fer-se esperar després d'un nombre crescut d'anys d'inexistència d'autoritat o almenys de gaudir d'una autoritat benèvola i poc disposada a defensar els seus interessos. L'arquebisbe Bernat d'Olivella va intentar recuperar el seu poder senyorial i la topada no va fer-se esperar, fou segurament aleshores que va produir-se una violenta reacció de la bur-

36. LINEHAN, Peter, *La Iglesia española y el papado en el siglo XII*. Salamanca, 1975. Pàg. 49 i ss.

37. LINEHAN, Peter, o. c., pàgs. 77 a 85.

38. BLANC, Josep, *Arxiepiscopologi*. Vol. I, pàg. 169.

39. SOLDEVILA, Ferran, *Vida de Jaume I el Conqueridor*. Barcelona, 1958, pàgs. 277 i ss.

40. BLANC, Josep, o. c., vol. I, pàgs. 169-172.

gesia, la qual no estava disposada a renunciar als avantatges aconseguits i que havia expoliat de l'autoritat senyorial de l'arquebisbe des de feia llargs anys ⁴¹. El rei Pere el Gran va haver d'intervenir en el plet com a sobirà i vassall de l'arquebisbe, en un moment que la seva situació política no era gaire favorable: la sentència fou propícia a l'arquebisbe (1280) ⁴². Seria molt interessant de poder conèixer les relacions entre Bernat d'Olivella i el rei Pere el Gran en la problemàtica general dels darrers anys del regnat del rei Conqueridor. El cronista Bernat Desclot silencia a la seva crònica la personalitat de l'arquebisbe, l'única referència que fa de la seva persona fou d'haver donat al rei Pere l'absolució en el moment de la seva mort ⁴³. Creiem que el plantejament dels esdeveniments tarragonins, si va arribar-se a la violència física, fou molt diferent a la revolta barcelonina de Bernat Oller ⁴⁴, aquesta va tenir un caire social molt diferent, va ésser del poble baix contra l'alta burgesia —oligarquia— i a Tarragona fou contra els drets senyorials de l'arquebisbe.

Després de l'any 1280 deuria produir-se un cert equilibri i aquest podria ésser la causa de la presència de Tarragona a les Corts de Barcelona (1283). La ciutat de Tarragona fou convocada a les Corts Catalanes al llarg del regnat de Jaume II i hi figura a cada una de les convocatòries conservades ⁴⁵. Però no hem trobat el nom i presència de procuradors tarragonins entre els firmants de les actes d'aquestes corts. Tenim la impressió que la Cancelleria enviava les convocatòries de forma rutinària i sense preocupar-se en esmenar la llista.

Les relacions de senyor i vassall, entre l'arquebisbe Joan i el seu germà el rei Alfons el Benigne no foren gaire cordials, si hem de considerar-les centrades en la problemàtica tarragonina. Dues foren les

41. BLANCH, Josep, o. c., vol. I, pàgs. 169-170. «Fonc aquest archebisbe molt zelós de la conservació del patrimoni y jurisdicció temporal de la Iglésia per lo que avent los de Tarragona executat de fet algunes cosas contràrias a aquellas en lo any 1280, acudí al rey d. Pere, que.s trobava en Lleyda a donar-li'n part suplicant-li hi volgués possar remey; que-u féu lo dit Sr. rey posant y tornant las cosas en son primer estat.»

42. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 54. «Cum nos [rei Pere] assemus apud civitatem Illerdensis personaliter constituti de venerabilis Bernardus, Tarraconensis archiepiscopus, proposuit coram nobis quod homines civitatis et campi Tarracone propia temeritate ducti fecerunt conspirationes, coniurationes ... collenctas seu tallias ... preiuditium et contemptum et magnam lessonem et diminutionem jurisdictionis et dominationis.»

43. *Les Quatre Grans Cròniques*, pàgs. 584 i 663.

44. BATLLE I GALLART, Carme, *Aportacions a la història d'una revolta popular: Barcelona 1285*. «Estudis d'Història Medieval» (Barcelona), II (1970), 19-29 i WOLF, Philippe, *L'épisode de Berenguer Oller à Barcelone en 1285. Essai d'interprétation sociale*. «Anuario de Estudios Medievales» (Barcelona), V (1968[1970]), 207-222.

45. *Cortes de Catalunya*, vol. I-1, pàgs. 154-280.

corts celebrades en el regnat del rei Benigne: les Corts de Tortosa (1331) i les de Montblanc (1333) ⁴⁶. Arran de la convocatòria d'aquestes darreres es va produir la protesta de l'arquebisbe pel fet que la ciutat de Tarragona fos convocada a les corts. Tant la cancelleria com la cúria tarragonina van conservar les corresponents còpies dels documents com a prova de la realitat de la seva jurisdicció i que la ciutat no tenia dret a asseure's a les corts; en aquestes, la presència de l'arquebisbe era l'única que tenia un sentit jurídic ⁴⁷.

La Cancelleria reial sembla ésser que va oblidar l'incident perquè en el regnat de Pere el Cerimoniós (1336-1387) continuen les convocatòries; amb tot no hem sabut trobar ni una sola reunió de corts on consti la presència de la burgesia tarragonina ⁴⁸. Aquesta, a partir de l'any 1336, s'havia vista afavorida per l'arquebisbe Arnau Cescomes i pel mateix rei Pere; després de l'any 1337 l'organització municipal va perfeccionar i va augmentar les seves atribucions ⁴⁹.

No hem aconseguit escatir el precís moment en què el rei Cerimoniós va concebre el pensament d'augmentar el poder de la monarquia. Les lluites contra la Unió aragonesa i valenciana i el seu posterior triomf pot ésser la fita inicial d'aquesta evolució del concepte d'autoritat per part del rei Pere (1347-1348) ⁵⁰. Segons Recasens ⁵¹ les polèmiques entre l'arquebisbe Pere Clasqueri (1358-1380) i el rei Cerimoniós van sovintejar, especialment a partir de l'any 1372 fins a la mort de l'arquebisbe. Amb tot des de l'inici del pontificat de Pere Clasqueri, creiem que les topades foren una realitat, el rei Pere havia convocat la ciutat de Tarragona a les Corts de Girona-Barcelona de l'any 1358 ⁵², però els ciutadans d'aquesta població no hi varen poder assistir per l'expressa prohibició de l'arquebisbe Clasqueri ⁵³. Però

46. *Cortes de Cataluña*, vol. I-2, pàgs. 283-317.

47. *Cortes de Cataluma*, vol. I-2, pàgs. 297 i 298, i AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 82. «Verem quum nunc recognoverimus quod talem litteram vobis [fidelibus nostris juratis ac probis hominibus civitatis Terrachone] mittere non debuimus, que littera sine nostra consciencia emanavit, ideo dictam litteram ducimus harum serie revocandum.»

48. *Cortes de Cataluña*, vol. I-2, pàgs. 319 i ss. i vols. II, III i IV.

49. RECASENS, Josep M.^a, o. c., pàg. 180.

50. SOLDEVILA, Ferran, *Història de Catalunya*, vol. I, pàgs. 453 i ss.

51. RECASENS, Josep M.^a, o. c., pàg. 310.

52. *Cortes de Cataluña*, vol. I-2, pàg. 583 diu: «Pro universitate civitatis Terrachone nullus comparuit.»

53. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 120. La regesta i el document diuen: «Mandatum factum dictis consulibus ne irent ad Curias convocatas per dominum regem Barcinone, cum sint vassalli ipsius Archiepiscopi. Anno 1358» i «... attendentes etiam quod ad Generales Curias nec ad alia parlamenta per dictum dominum Regem celebratum venire non tenentur nisi homines civitatis et locorum dicti domini Regis

serà precisament en aquest moment que va iniciar-se la sèrie de les actes municipals, fet que ens ha sobtat i que pensem estudiar en un pròxim treball⁵⁴.

Iñigo de Valterra (1388-1407) va succeir després de vuit anys de seu vacant a Pere Clasqueri⁵⁵; en aquest llarg interregne va entrecreuar-se el desig de Pere el Cerimoniós de no prendre partit a favor d'un o d'altre dels Sants Pares (Roma i Avinyó) resultat de l'inici del Cisma d'Occident i segurament el seu afany per a aconseguir reduir el poder senyorial dels arquebisbes tarragonins, desig molt natural en el context de les seves preocupacions polítiques. Amb tot els darrers anys del seu regnat va veure's completament desbordat pels problemes i entre aquests, les seves discrepàncies amb el seu fill Joan, les quals no eren tant sols personals sinó que tenien un cert contingut ideològic: el rei Pere pensava en una monarquia moderna i autoritària i no així el seu fill, Joan el Caçador⁵⁶.

L'arquebisbe Valterra ho va ésser des de l'instant en què el rei Joan va trencar amb la política d'equilibri del seu predecessor i es va inscriure en un dels dos bàndols eclesiàstics. En aquest tombant polític no ens pot sorprendre que tots dos pensessin arribar a un acord i concòrdia de tots els problemes irresolts des del regnat de Pere el Cerimoniós. El rei Caçador va intentar aconseguir el rescat de la jurisdicció eclesiàstica de Tarragona, se'ns ha conservat còpia del document de la compra d'aquesta jurisdicció⁵⁷ i com molt be va dir Blanch, aquesta no va poder arribar a bon fi⁵⁸. Desconeixem la causa de què la negociació fracassés: només es pot explicar per la situació sarda, el rei Joan I no tant sols no va poder comprar la jurisdicció dels arquebisbes sinó que es va veure obligat a vendre els seus drets sobre la ciutat, per a intentar posar fi mitjançant un nou esforç bèl·lic a la llarga rebel·lió de la població sarda contra els catalans⁵⁹.

et vos sitis homines nostri propi et ecclesie nostrae antedictae ea propria, volumus vobisque per presenta dicimus et mandamus firmiter et distincte in virtute fidelitatis qua nobis estis astricte, ne ad dictus curias accedatis nec aliquem mitatis aut alias contentis in dica litera pareatus et si secus presumpseritis attemptare contra vos procede justicia mediante ...».

54. Arxiu Històric Provincial de Tarragona. Arxiu Municipal. *Liber Consolatium*. vol. I, fol. 1. La primera acta és del dia 13 de juliol de 1358 i la convocatòria de les Corts és de 7 d'agost (*Cortes de Catalunya*, vol. I-2, pàg. 520).

55. BLANCH, Josep, o. c., vol. II, pàgs. 60-90.

56. SOLDEVILA, Ferran, *Història de Catalunya*, vol. II, pàgs. 487 i ss.

57. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 281.

58. BLANCH, Josep, o. c., vol. II, pàg. 69.

59. SOLDEVILA, Ferran, *Història de Catalunya*, vol. II, pàgs. 505 i ss.

El 4 de desembre de 1381 la venda dels drets reials era un fet⁶⁰, Tarragona quedava sota l'exclusiva jurisdicció senyorial de l'arquebisbe, el poder sobirà era abatut, la crisi del país havia començat; aquest episodi és un més en el context català de les darreries del segle XIV i dels inicis de la següent centúria. El rei Caçador no va reunir en el seu regnat les Corts Catalanes⁶¹. Allò que sobta després d'aquesta venda feta pel rei Joan és de continuar trobant la ciutat de Tarragona entre les poblacions convocades a les corts en el regnat del seu germà i successor, el rei Martí l'Humà⁶². Aquest fet, al nostre entendre, no té cap lògica; creiem, com hem dit, que aquestes requisitòries són el testimoni de la rutina de la Cancelleria. Després del Compromís de Casp, Tarragona serà considerada ciutat senyorial sota l'autoritat de l'arquebisbe i aquest n'és el senyor, representant-la a les Corts⁶⁴.

Podem concloure que la ciutat de Tarragona va assistir, sense cap raó i per causes que ens són desconegudes a les Corts de Barcelona de l'any 1283, i que se la va convocar a aquesta reunió per més de 100 anys, sense assistir-hi, puix que no li corresponia, a més l'arquebisbe no ho podia permetre, aquestes són el motiu de les protestes, conegudes, dels arquebisbes Joan d'Aragó i Pere Clasquerí, les quals foren conservades en el llibre de privilegis⁶³. Això és una fita ben palesa que en tot moment els arquebisbes van conservar la seva autoritat i jurisdicció sobre la ciutat i que tot i que els reis van afavorir la seva burgesia no van aconseguir d'imposar-se per sobre l'autoritat arxiepiscopal. Els ciutadans tarragonins van jurar fidelitat als successius arquebisbes⁶⁴ i la ciutat va ser en tot moment absent de les Corts Catalanes.

Joan-F. CABESTANY

60. BLANC, Josep, o. c., vol. II, pàgs. 83 i 84. Diu: «Lo que jo presumo y entenc que és lo més cert, que com per aquest temps se rebellassen al rey en Cerdenya Barcaleon de Arborea y sa muller Eleonor ab los fills de Mariano, Jutge de Arborea, y se alsassen ab gran part de la isla, fonc forsós al dit rey d. Juan fer armada per a castigar-los y recobrar las terras li avien usurpat, y com se trobave faltat de diner, medi principal per a la guerra, tractà ab aquest archebisbe que li compràs los drets y jurisdicció que la Corona real tenia en lo Camp y dexassen a part lo cambi feian bon negoci per a la mitra, y així després de aver pilotejat la matèria, se ajustaren que la-y vendria per preu de deset mil florins de or de Aragó, a rahó de onze sous barcelonesos per a cada florí, y així ab aquest preu se féu lo acte. (Es conserva copiada en el AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 282.)

61. *Cortes de Cataluña*, vol. IV, pàgs. 247 i 248.

62. *Cortes de Cataluña*, vol. IV, pàgs. 248 i ss.

63. AHAT. *Llibre da la Corretja*, n.º 82 i 120.

64. AHAT. *Llibre de la Corretja*, n.º 51, 73, 80, 83, 99, 118 i 275.